

In perspectief

Over de toekomst van de Nederlandse agrosector

Managementsamenvatting van de studie naar de toekomst van de Nederlandse agrosector. De studie biedt inzicht in de voedsel- en sierteeltproductie in Nederland in 2025

LEI

WAGENINGEN UR

Colofon

Begeleidingscommissie:

H.F. Massink, J.W.J. van Esch, H.J. Riphagen, K.J. Poppe, J.C.M. Timmers

Tekst:

Petra Berkhout

Hoofdrapport:

Deze publicatie is een managementsamenvatting van het rapport *In perspectief; Over de toekomst van de Nederlandse agrosector*. LEI-rapport 2011-051, Wageningen UR, Den Haag.

Voor meer informatie verwijzen we u naar dit rapport, dat u kunt downloaden via de website www.lei.wur.nl

Vormgeving en coördinatie:

Communication Services, Wageningen UR

Foto's:

Freek van Arkel/Hollandse Hoogte, Chris Keulen/Hollandse Hoogte, Marcel Bekken, Nationale Beeldbank en Shutterstock

Drukker:

OBT BV, Den Haag

LEI-rapport 2011-074

ISBN/EAN: 978-90-8615-543-9

© Wageningen, november 2011

In perspectief

Over de toekomst van de Nederlandse agrosector

Managementsamenvatting van de studie naar de toekomst van de Nederlandse agrosector. De studie biedt inzicht in de voedsel- en sierteeltproductie in Nederland in 2025

Inhoudsopgave

1	Achtergrond	6
2	Beeld totale agrocomplex	8
3	Kwetsbaarheden	10
4	Beeld primaire sector	14
5	Slotbeschouwing	20

Achtergrond

1

Deze brochure geeft de belangrijkste resultaten weer van de studie *In perspectief; Over de toekomst van de Nederlandse agrosector*. Dit is de derde studie die LEI, onderdeel van Wageningen UR, heeft gemaakt, in opdracht van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, over de toekomst van de Nederlandse agrosector. De eerdere studies verschenen in 2005 en 2009.

In het onderzoek staat het verkrijgen van inzicht in de voedsel- en sierteeltproductie in Nederland in 2025 centraal. Deze vraag wordt beantwoord met behulp van modelberekeningen en expertkennis. Bij het LEI is een zogenaamd referentiescenario ontwikkeld, waarin de mogelijke toekomstige ontwikkeling van de Nederlandse agrosector wordt geschetst, grotendeels door bestaand beleid door te trekken. Essays, waarin de nadruk ligt op de primaire land- en tuinbouw, gaan in op de factoren die ertoe kunnen leiden dat de toekomst er anders uit zou kunnen zien.

Deze brochure zet de voornaamste uitkomsten op een rij.

De studie is tot stand gekomen in een tijd waarin de (mondiale) economische verhoudingen sterk aan het schuiven zijn, binnen Europa de schulden crisis tot grote onzekerheid leidt en de gevolgen van de Arabische Lente nog niet zijn te overzien. Tegen deze achtergrond zijn bepaalde in de studie gehanteerde economische veronderstellingen wellicht te optimistisch.

Daar staat tegenover dat een periode van 15 jaar lang genoeg is om tegenvallers te compenseren.

Een lagere economische groei leidt voor de agrosector doorgaans vooral tot verschuivingen in de vraag (van dierlijk naar plantaardig eiwit bijvoorbeeld), maar als geheel genomen zal de vraag slechts weinig afnemen.

Beeld totale agrocomplex

2

Agrarische productie is niet of nauwelijks mogelijk zonder de toelevering van goederen en diensten, en zonder de activiteiten van de verwerkende industrieën zijn vele agrarische producten (zoals melk, suikerbieten, levende dieren) niet geschikt voor consumptie.

Bij afwezigheid van een Nederlandse landbouwsector zal een deel van de voedings- en genotmiddelenindustrie mogelijk verdwijnen, omdat dan direct tot de invoer van verwerkte producten wordt overgegaan. Voor het andere deel zou de industrie kunnen voortbestaan door óf over te stappen van binnenlandse op buitenlandse leveranciers van grondstoffen en halffabrikaten, of omdat nu al in het buitenland geproduceerde grondstoffen worden gebruikt (zoals cacao, tabak, oliën en vetten).

Om de onderlinge verbanden en afhankelijkheden te laten zien in dit zogenaamde agrocomplex, wordt het vaak onderverdeeld in een deel dat draait op binnenlandse grondstoffen en in een deel dat draait op buitenlandse grondstoffen.

Het agrocomplex draagt anno 2009 - het meest recente jaar waarvoor cijfers beschikbaar zijn - circa 10% bij aan de werkgelegenheid en de toegevoegde waarde van de Nederlandse economie. Dit aandeel is de afgelopen decennia gedaald, vooral door het afnemende belang van de primaire landbouw. In de overige schakels van het agrocomplex is wel sprake van groei. De bijdrage van het deel dat is gebaseerd op buitenlandse agrarische grondstoffen neemt de laatste jaren toe.

Uit de berekeningen komt naar voren dat het belang van het agrocomplex in 2025 verder zal zijn afgenomen, tot een aandeel van circa 8,5% in toegevoegde waarde en werkgelegenheid. Dit komt door de verwachte hogere groei in de rest van de economie. De verwerkende en logistieke schakels groeien; het belang van de primaire en toeleverende schakels daalt.

Binnen het deel van de agrosector dat draait op binnenlandse grondstoffen, groeit de betekenis van het akkerbouwcomplex en de tuinbouwcomplexen (glas en open grond) voor de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid. Het belang van de veehouderijcomplexen daalt. Dit komt door de gunstiger prijsontwikkelingen voor de plantaardige sectoren. De groei van het veehouderijcomplex wordt daarnaast beperkt door de hoge kosten voor de afzet van mest. Wel is in 2025 het grondgebonden veehouderijcomplex (rundvee, schapen, geiten, zuivelindustrie, rundveeslachterijen) nog steeds het belangrijkste onderdeel van de agrosector.

De agrosector gebruikt relatief veel energie en heeft een hoog aandeel in de emissie van broeikasgassen. Dit komt vooral door de aard van de productieprocessen. Naar verwachting stabiliseert het aandeel van de agrosector in het nationale energieverbruik tot 2025, maar stijgt het aandeel in de emissies van broeikasgassen.

Kwetsbaarheden

3

Vier drijvende krachten zijn van grote invloed op de toekomst van (delen van) de agrosector. Het gaat om het gemeenschappelijk landbouwbeleid, het nationale milieubeleid op het gebied van mest en mineralen, de implementatie van de Kaderrichtlijn Water en om de maatschappelijke discussie over de *licence to produce* van de (intensieve) veehouderij in Nederland. Juist vanwege het belang van deze factoren, is recent veel onderzoek gedaan naar de impact van veranderingen hierin op de Nederlandse landbouw. De studie geeft voor deze factoren, die kunnen leiden tot bijstellingen van het toekomstbeeld van de agrosector, een synthese van dit onderzoek.

Gemeenschappelijk landbouwbeleid

Voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid heeft de Europese Commissie in oktober voorgesteld om de ondersteuning voor de bedrijven in de verschillende sectoren de komende jaren meer gelijk te trekken, door de introductie van een vaste basispremie (flat rate) per ha met ingang van 1 januari 2019. In Nederland lopen de toeslagen per ha nu uiteen van 0 euro per ha op tuinbouwbedrijven tot soms meer dan 5.000 euro op vleeskalverenbedrijven.

Hoe hoog de basispremie zal zijn, is de komende tijd onderwerp van discussie, evenals de vraag aan welke voorwaarden bedrijven moeten voldoen om in aanmerking te komen voor een aanvullende toeslag.

Uit de studies tot nu toe naar de mogelijke gevolgen van veranderingen in de toeslagen, komt een aantal hoofdlijnen naar voren.

Ten eerste, bedrijven met een hogere dan gemiddelde toeslag gaan erop achteruit. Het gaat vooral om bedrijven met veel zetmeelaardappelen in het bouwplan, om intensieve melkveebedrijven en om vleeskalverenbedrijven. Overgang naar een basispremie heeft dan ook het meeste effect op deze bedrijven.

Ten tweede, in de kalversector zijn de meeste mogelijkheden, gegeven de marktpositie, om een deel van de gevolgen af te wentelen op andere schakels in de keten en zo het effect op de primaire bedrijven te verminderen. Deze mogelijkheid is er niet of nauwelijks voor melkveebedrijven en zetmeelaardappelbedrijven.

Ten derde, gegeven voorgaande zou met name de productie van zetmeelaardappelen kunnen teruglopen, met mogelijke gevolgen voor AVEBE. Ook omschakelen naar andere teelten, zoals consumptieaardappelen of uien, behoort tot de opties. Zelfs op beperkte schaal kan dit al snel tot marktverstoringen leiden.

Wat betreft de zuivelproductie zal de basispremie nauwelijks leiden tot een daling van de productie. Wel kan het, in combinatie met de afschaf van de melkquota, een impuls zijn voor versnelde schaalvergroting.

Milieubeleid mest en mineralen

In het streven naar evenwichtsbemesting voor fosfaat, worden de normen voor de toediening van dierlijke mest per ha cultuurgrond de komende jaren aangescherpt. Deze scherpere normen leiden tot een toename van de fosfaatoverschotten en de mestafzetkosten op bedrijfsniveau. De gebruiksruijme voor de afzet van mest op zowel bouw- als grasland, werd in 2009 al vrijwel geheel benut. Vooral voor de varkenshouderij is een forse stijging voorzien van de kosten, omdat varkensmest moeilijker te plaatsen is dan rundveemest. Pluimveemest is relatief eenvoudig te exporteren of te verbranden.

Het fosfaatoverschot is te verminderen door verlaging van het fosfaatgehalte van mest (via aanpassingen in het veevoer), door meer mest buiten Nederland af te zetten en door mestverwerking. Afhankelijk van de gehanteerde veronderstellingen over deze drie opties - meer of minder optimistisch - lijkt een inkrimping van de varkensstapel onvermijdelijk (zie verder) en kan ook een teruggang van het aantal dieren in de melkveehouderij aan de orde zijn. Zo is aanpassing van het veevoer vrij duur. Of vergroting van de mestexport mogelijk is, is ongewis. Hetzelfde geldt voor de verwerking van mest, vanwege het hoge prijskaartje dat aan deze vorm van mestverwerking hangt en de vraag of het dan verkregen product als kunstmest mag worden behandeld.

Kaderrichtlijn Water

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) richt zich op de verbetering van de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater. De richtlijn verplicht Nederland in 2015 de waterkwaliteit op orde te hebben, met mogelijke uitloop naar 2027. In 2015, 2021 en 2027 wordt de waterkwaliteit geëvalueerd en bezien of het beleid moet worden bijgesteld om de doelen te halen.

Voor de landbouw werkt de KRW op twee manieren door. De uit- en afspoeling van nutriënten als gevolg van landbouwactiviteiten heeft een grote invloed op de nutriëntbelasting van het oppervlaktewater en daarmee de ecologische waterkwaliteit. Om overal de KRW-doelen te halen, moeten de nutriëntemissies in bepaalde gebieden nog ingrijpend omlaag. De mestgift zal dan in deze gebieden verder moeten dalen dan de nu gehanteerde normen. Het is ook niet ondenkbaar dat het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen verder aan banden wordt gelegd om de KRW-doelen voor chemische waterkwaliteit te realiseren.

Naast het verminderen van de nutriëntbelasting, zijn inrichtingsmaatregelen geformuleerd om de ecologische waterkwaliteit te verbeteren. Het gaat onder meer om de aanleg van circa 2.500 km natuurvriendelijke oevers en de verbreding van 1.100 ha watergang. Het ruimtebeslag van deze maatregelen gaat ook deels ten koste van het landbouwareaal. Om hoeveel areaal het gaat, is niet duidelijk.

Maatschappelijke discussie veehouderij

De schaalvergroting in met name de veehouderij blijft de gemoederen bezighouden. De kern van de discussie draait om het houden van grote aantallen dieren op één locatie. Uit - representatief - publieksonderzoek (rapport Veldkamp) blijkt dat veel mensen aarzelen over hun standpunt over deze zogenaamde megastallen. En als megastallen worden toegestaan, dan zijn voorwaarden ten aanzien van volksgezondheid en dierenwelzijn het belangrijkste.

Anno 2011 hebben vrijwel alle niet-reconstructieprovincies de groei van individuele intensieve veehouderijbedrijven beperkt. Overigens is binnen de gestelde (bouw) grenzen vaak nog veel ruimte om de bedrijven te vergroten, waarbij niet meteen sprake hoeft te zijn van een megastal. In de reconstructieprovincies kunnen bedrijven in de landbouwontwikkelingsgebieden (LOG's) nog fors groeien ten opzichte van de huidige omvang.

Onder leiding van de Commissie-Alders is dit jaar een maatschappelijke dialoog gevoerd over megastallen. De rapportage hierover concludeert dat de dialoog moet worden aangegrepen om op een zo kort mogelijke termijn een gezamenlijk antwoord te formuleren op de dilemma's rondom de veehouderij in Nederland. Deze zijn: welke rol heeft de sector/keten en welke de overheid in de gewenste verduurzaming van de sector; hoe kunnen investeringen ten behoeve van deze verduurzaming

terugverdiend worden; welke keuzes worden gemaakt bij tegenstrijdige duurzaamheidseisen.

De Commissie-Van Doorn heeft in september 2011 een stappenplan gepresenteerd om in 2020 een gezonde en duurzame veehouderij te bereiken. Onder de naam 'Al het vlees duurzaam in 2020' schetst de Commissie de integrale ketenbrede aanpak die nodig is om dit toekomstbeeld te bereiken. Elementen uit dit plan zijn onder andere het beëindigen van het preventieve antibioticagebruik per 1 januari 2012, het sluiten van kringlopen door verplichte levering van mest aan verwerkers, een dierzorgplan per bedrijf op basis van de Welfare Quality systematiek en aanpak van free riders.

De maatschappelijke discussie over megastallen laat zien dat een groot aantal burgers wantrouwend staat jegens de zeer sterke schaalvergroting in de intensieve veehouderij en het industriematige karakter van deze productiewijze. Ook geeft het aan dat de scheidslijnen tussen uiteenlopende onderwerpen (dierenwelzijn, diergezondheid, milieu, economie, volksgezondheid) zeer dun zijn. De discussies draaien om de vraag of de steeds meer industriematige intensieve veehouderij, die onlosmakelijk met schaalvergroting verbonden lijkt te zijn, nog wel mogelijk c.q. wenselijk is in het landelijk gebied van Nederland. De uitkomsten van het werk van de Commissie-Alders en de Commissie-Van Doorn lijken erop te wijzen, dat deze vraag ontkennend wordt beantwoord.

Beeld primaire sector

4

Inzet productiefactoren

De afgelopen decennia is het grondbeslag van de Nederlandse primaire land- en tuinbouw met gemiddeld 0,3% per jaar afgenomen. Het aantal bedrijven daalde met gemiddeld 3% per jaar, de arbeidsinzet met 2% per jaar. De verwachting is dat deze trends zich min of meer voortzetten tot 2025. Dit betekent ook dat de schaalvergroting doorgaat. Een deel van de bedrijven zal op een andere manier het bedrijf in stand houden, door inkomstenbronnen buitenshuis te zoeken of door het bedrijf te verbreden met bijvoorbeeld een recreatie-, natuur- of zorgtak.

Akkerbouw

In 2025 telen we meer graan in Nederland, en minder suikerbieten en aardappelen. Dit is grotendeels het gevolg van veranderende prijsverhoudingen, mede ingegeven door de afbouw van de ondersteuning door het Europese markt- en inkomensbeleid. Ook is de aanname dat de suikerquotering is gehandhaafd. Vervalt deze, dan ligt uitbreiding van de suikerproductie in Nederland in de rede. Een groter deel van de groente wordt op akkerbouwbedrijven verbouwd, dit past in de trend van de afgelopen jaren om het rendement te verbeteren door meer teelten met een hoog saldo op te nemen (in het vaak al intensieve bouwplan). Het onderscheid tussen akkerbouw, bloembollen en vollegrondsgroenteteelt vervaagt daardoor

geleidelijk. Schaalvergroting gaat door in de hele keten. Van belang voor de primaire sector is dat sprake is van een evenwichtig investeringspatroon, eindelijk investeren met vreemd vermogen maakt bedrijven kwetsbaar in verband met de hoge financieringslasten. Verbeterde samenwerking kan daaraan bijdragen (delen van het machinepark, delen van kennis/management).

Een andere kwetsbaarheid van de akkerbouw is de bodemgezondheid en -vruchtbaarheid. Zo verminderen de stringenter bestedingsregels en dreigende fosfaattekorten de bodemvruchtbaarheid op de langere termijn. Het sluiten van kringlopen, waarbij de veehouderijsectoren oplossingen vinden om 'veilige' (vrij van voor de mens gevaarlijke bacteriën) en hoogwaardige mest te produceren die welkom is op de Nederlandse akkers, is essentieel. Ook hier is samenwerking, binnen de keten en sector overschrijdend, een voorwaarde. Zowel akkerbouwers als ketenpartijen kunnen en zullen hiervoor initiatief nemen.

Tuinbouw

Het areaal (glas)tuinbouw blijft naar verwachting stabiel rond de 10.000 ha. Daarbinnen kunnen zich diverse verschuivingen voordoen tussen teelten. Dit komt vooral door bevolkingsgroei en stijgende inkomens in belangrijke afzetmarkten buiten de EU, en een (her)allocatie van productie in NL en elders. Drie thema's zijn van grote invloed op de toekomst: internationalisering, marktgericht produceren en verduurzaming.

Het Nederlandse tuinbouwcluster is van oudsher sterk gericht op de Europese markt, de marktgroei zal zich naar verwachting de komende decennia vooral manifesteren in landen buiten Europa. De vraag is dan hoe marktpositie te veroveren in nieuwe afzetlanden buiten Europa; en of het duurzaam is deze nieuwe opkomende markten vanuit Europa te bedienen, nieuwe bewaar technieken bieden daar steeds meer mogelijkheden voor, of vanuit regionale satellietlocaties voor de productie.

De Nederlandse tuinbouw is vooral groot geworden door jarenlang een kostprijsstrategie te volgen. Op termijn is dit niet houdbaar. De voordelen van schaalvergroting zijn niet oneindig en vlakken na een bepaalde omvang af. Ook neemt de internationale concurrentie toe, zowel van nieuwe productielanden als van bestaande die steeds beter in staat zijn de kwaliteit van het Nederlandse product te evenaren. Marktgericht produceren en beter aansluiten bij klantvragen en

consumentenwensen moeten in de toekomst centraal staan.

Bij verduurzaming is de opgave om duurzaamheid te verzilveren in een markt waar de economische omstandigheden verre van goed zijn en waar de consument dus echt ook aantoonbare meerwaarde wil. Daar ligt de kans: meerwaarde in kwaliteit gecombineerd met meerwaarde in duurzaamheid.

Een belangrijke te nemen hobbel bij alle genoemde thema's is dat er in de tuinbouwsector niet zonder meer sprake is van een schakel in de keten die de regie op deze punten zou kunnen voeren.

Concrete kwetsbaarheden zijn het energieverbruik en de CO₂-emissie, gewasbeschermingsmiddelen en emissie naar het oppervlakte- en grondwater, voldoende (kwalitatieve) arbeidskrachten, en vestigingsruimte op de juiste locaties. In de periode tot 2025 moeten hier nog grote slagen gemaakt worden.

Melkveehouderij

Met minder koeien meer melk produceren, dat is de verwachting voor 2025. Hoeveel meer melk is wel de vraag. Deze studie gaat uit van een behoedzame toename van 10% ten opzichte van 2009, met name doordat de melkprijs achterblijft bij de ontwikkeling van de variabele kosten, waaronder die voor de afzet van mest.

De verticale binding in de melk- en zuivelketen is sterk, wat zich onder meer uit in een brede keten-kwaliteitsaanpak. Dit is een sterk pluspunt van de zuivelsector, evenals het positieve imago dat de melkveehouderij heeft. De sterker fluctuerende prijzen de laatste jaren, mede een gevolg van de veranderingen

in het Europese landbouwbeleid, en de toenemende milieukosten zijn vooral voor de intensieve melkveebedrijven een grote onzekerheid. Het in goede banen leiden van de schaalvergroting, die ook in deze sector nog altijd doorgaat, is essentieel voor het behoud van het imago. Schaalvergroting is maatschappelijk omstreden, zeker waar het leidt tot het jaarrond op stal houden van koeien. Welzijnsvriendelijker systemen voor het huisvesten van vee en betere inpassing van stallen in het landschap kunnen hiervoor een oplossing bieden. Ook de potentie die de melkveehouderij heeft als hoeder van natuur en landschap is een meerwaarde die kansen biedt. De sterke ketenbinding kan hierbij in het voordeel van de sector werken.

Intensieve veehouderij - varkens, pluimvee

Het verloop van het aantal dieren in de varkens- en pluimveehouderij is zeer moeilijk in te schatten. Dit heeft te maken met de lage marges en de moeilijke financiële situatie in zowel de varkens- als pluimveehouderij, in combinatie met de benodigde extra (hoge) investeringen in welzijns- en milieumaatregelen. Deze twee factoren leiden in de varkenshouderij tot een sterke krimp van het aantal dieren.

Het aantal vleeskuikens en leghennen neemt naar verwachting nog toe. Een opsteker voor met name de vleespluimveehouderij is de geprojecteerde

zeer gunstige prijsontwikkeling, dankzij een sterke stijging van de consumptie. Ook hebben pluimveevlees en eieren een relatief gunstige ecologische 'footprint' in vergelijking met ander vlees en met zuivel, vooral door de zeer efficiënte voederbenutting.

Het terugdringen van het antibioticagebruik, een belangrijke kwetsbaarheid, vergt in de varkens- en pluimveehouderij robuuste dieren, goede kwaliteit van voer, huisvesting en gezondheidsmanagement. Goede strategieën voor het omgaan met de uitbraak van dierziekten en de gevolgen van handelsliberalisatie, zijn eveneens van groot belang.

Ook voor de varkenshouderij zijn lichtpuntjes te noemen. Zo stijgt wereldwijd de vraag naar dierlijke producten, alhoewel het onzeker is of de EU in deze vraag zal gaan voorzien. De mogelijke prijsstijging van fosfaat kan een impuls zijn om mest te verwaarden. Diverse recente initiatieven op het gebied van milieu en dierenwelzijn (zoals het Beter Leven Kenmerk), tonen aan dat de sector het vermogen heeft te innoveren. Deze lichtpuntjes zullen echter niet kunnen voorkomen dat het aantal bedrijven in 2025 ten opzichte van 2009 gehalveerd is, en de varkensstapel met maximaal 20% is gedaald.

Kalverhouderij

Het Nederlandse vleeskalverencomplex heeft een sterke positie in Europa. Dit verklaart mede de verwachte toename van het aantal vleeskalveren in de periode 2009 tot en met 2025. De kalverhouderij is sterk verbonden aan de zuivelsector. Naarmate de kalfsvleesproductie groeide, bleek de Nederlandse zuivelsector steeds minder in staat om in de inputs (kalveren en melkpoeders) te voorzien en werd import noodzakelijk. Dat is een belangrijke kwetsbaarheid. Circa de helft van de nuchtere kalveren (nuka's) die nodig zijn voor de Nederlandse productie van kalfsvlees, komt uit het buitenland. Het risico op import van dierziekten is daardoor groot. De lange afstanden die de dieren soms moeten afleggen, kan ertoe leiden dat dieren ziek worden tijdens het transport en/of gevaarlijke ziekten meebrengen. Beide zorgen kunnen niet alleen leiden tot economische schade, maar ook tot aantasting van de maatschappelijke legitimatie - de *licence to produce*.

Deze zwakke schakels in de keten hebben een negatieve invloed op het imago van de sector. De hoge volatiliteit van de grondstofprijzen en de verzadiging van traditionele afzetmarkten als Frankrijk en Italië, speelt de sector eveneens parten. De sterke integraties in de sector van blank kalfsvlees, geven wel een goede uitgangspositie om deze bedreigingen het hoofd te bieden.

Slotbeschouwing

5

Het kabinet heeft dit jaar een nieuw bedrijvenbeleid in gang gezet. Daarin kiest het ervoor specifiek aandacht te geven aan het verbeteren van het ondernemings- en vestigingsklimaat van negen topsectoren, waaronder Agro & Food en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen. De ambities van de topsectoren zijn vastgelegd in agenda's, waarin de acties staan vermeld die bedrijfsleven en overheid moeten ondernemen om de doelstellingen te realiseren. De aanpak per sector is een nieuwe vorm van publiek-private samenwerking tussen overheid, bedrijven en kennisinstellingen.

De ambitie van Agro & Food is Nederland wereldleider te maken op dit terrein, waarbij de uitdagingen zijn om met innovaties in duurzame voedselsystemen meer voedsel te produceren met minder grondstoffen, nieuwe producten te ontwikkelen met meer toegevoegde waarde en bij te dragen aan systeemoplossingen op maat voor het internationale voedselvraagstuk, voortbouwend op de sterke exportpositie van Nederland. Tuinbouw & Uitgangsmaterialen heeft als ambitie de groei in toegevoegde waarde te verdubbelen, op basis van nieuwe producten en innovaties. Tevens wil deze sector in 2020 wereldmarktleider zijn op het gebied van duurzame oplossingen voor werelduitdagingen.

Uit de analyse in deze Perspectievenstudie komt naar voren dat het realiseren van deze ambities niet zonder meer een gegeven is. Er zijn - dat geldt voor alle onderdelen

van de agrosector - nog vele hobbels te overwinnen. De meeste daarvan vergen een gezamenlijke aanpak van bedrijfsleven en overheid.

De topteams kunnen daarin een belangrijke regierol nemen en zo steun bieden aan de Nederlandse agrosector, gelet op de geschetste ontwikkelingen, de bedreigingen en de kwetsbaarheden. De topsectorenaanpak kan zo een versterking betekenen van de internationale positionering van het Nederlandse agrocomplex, waarbij de historische sterkten worden benut: instrumenteel door de gouden driehoek (verbinding wetenschap, bedrijfsleven en overheid) en qua richting door inzet op verwaarding (verwerking, logistiek, distributie) en door inzet op verhoging van voedselproductie elders.

Het LEI ontwikkelt voor overheden en bedrijfsleven economische kennis op het gebied van voedsel, landbouw en groene ruimte. Met onafhankelijk onderzoek biedt het zijn afnemers houvast voor maatschappelijk en strategisch verantwoorde beleidskeuzes.

Het LEI is een onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre). Daarbinnen vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen University en het Wageningen UR Centre for Development Innovation de Social Sciences Group.

Meer informatie: www.lei.wur.nl